
OROLOGIUL DIN TURNUL CASEI SFATULUI DIN BRAȘOV. FILE DE ISTORIE

Cristina Tănase

Cuvinte-cheie: Brașov, Casa Sfatului, turn, orologiu, Mannhardt.

Oamenii au fost întotdeauna fascinați de timp și pentru a-l măsura au folosit la început ritmuri naturale (ciclul anotimpurilor, deplasarea astrelor), apoi diverse dispozitive, cu ajutorul cărora și-au organizat viața economică, socială și religioasă. În Evul Mediu turnurile catedralelor și ale primăriilor au fost dotate cu mecanisme complicate de măsurare a timpului, dar care înregistrau dereglări de ordinul minutelor într-un interval de 24 de ore. Adesea, semnalele acustice erau însoțite de paradele unor figurine care anunțau orele și submultipli acestora. Din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, când astronomul olandez Christiaan Huygens a construit primul ceas cu pendul din lume (Bell 1950, 35), mecanismele de orologii au devenit mult mai fiabile. În secolele următoare orologeria s-a perfecționat în ateliere specializate, prin contribuția unor artiști de elită și apoi în întreprinderi manufacturiere. Produsele acestora au cunoscut astfel o mare diversitate tipologică și o largă răspândire pe întreg mapamondul. Amplasate de obicei în piețe publice, orologiile au marcat viața comunităților cărora aparțineau, devenind nu de puține ori subiecte ale mitologiei locale, iar construcțiile care le găzduiau, monumente emblematiche.

Punct de reper al orașului Brașov este, fără îndoială, turnul vechii primării, al cărui orologiu măsoară trecerea timpului încă din Evul Mediu. Cercetarea bibliografică relevă caracterul laconic al informațiilor privitoare la orologiul din turnul Casei Sfatului din Brașov, acestea fiind menționate cu precădere în documente medievale și studii relativ recente, dedicate istoriei orașului. Primele mărturii despre orologiul din Casa Sfatului sunt lapidare și apar în contextul informațiilor referitoare la lucrări de construcție/reparație a clădirii primăriei. Astfel, într-un document din anul 1520 se precizează că pieile îmbibate în ulei de la ferestrele turnului au fost înlocuite cu geamuri,

iar reparațiile efectuate la ceas au costat 3 florini (Nussbächer 1987, 96). Acesta era al doilea ceas de turn din oraș, primul fiind cel amplasat în turnul Bisericii Negre și menționat în documente din anul 1514 (Nussbächer 1987, 96).

În lucrarea sa, *Das Kronstädter Rathaus* (Nussbächer 1996, 6-9), istoricul brașovean Gernot Nussbächer face referire la lucrările elaborate și costisitoare pe care meșterul Georgius din Sighișoara le-a executat la orologiul din turnul Casei Sfatului și pentru care a primit în anul 1520 – 20 de florini, iar în 1521 – 5 florini. Doi ani mai târziu acesta realizează în atelierul său din Sighișoara un mecanism nou, care a costat de 50 de florini. Pentru transport căruțașul brașovean Georg Schale a fost plătit cu 3,25 florini. Pe perioada lucrărilor, care au durat 43 de zile, meșterul sighișorean și cele două calfe care l-au însoțit au locuit în casa meșterului lăcătuș Erasmus, care a fost răsplătit de către Magistratul orășenesc cu 12,35 florini pentru găzduirea oaspeților și 2,29 florini pentru cele trei măsuri de vin pe care aceștia le consumau în fiecare zi. În atelierul propriu Erasmus a turnat bazinul mare din cupru (fiind remunerat cu 6 florini), utilizat la bătaia orelor, pentru care s-au folosit 8 chintale de metal, adus de la Sibiu. Pe cadranele ceasului meșterul Georgius a pictat elemente heraldice. La final acesta a primit ultima tranșă de plată, în valoare de 49,25 florini, iar ca o recunoaștere a muncii bine făcute Consiliul orașului i-a dăruit un butoi de bere, în valoare de 3 florini.

În anul 1528 meșterul Georgius revine la Brașov pentru efectuarea unor lucrări la ceas. El locuiește din nou la vechiul său prieten, lăcătușul Erasmus, de data aceasta pentru 8 săptămâni și 4 zile. După finalizarea lucrării Consiliul orășenesc a organizat un banchet în onoarea meșterului orologier, costul ridicându-se la suma de 2 florini. Aflăm cu această ocazie că ceasul funcționa cu multă precizie. Cadranele au fost pictate de greul Dominicus, care a lucrat timp de câteva săptămâni,

Foto 1. Arătător de orologiu din Colecția Muzeului Județean de Istorie Brașov.

cu mai multe calfe și care a fost răsplătit cu considerabila sumă de 19 florini. Luna și cele patru stele au fost aurite pentru a putea fi văzute de la depărtare. Cele patru arătătoare au fost realizate din cupru, vârfurile acestora având, unul forma unei mâini, iar celălalt forma unui soare antropomorf (foto 1)¹. Meșterul aurar Hans a primit 15 florini pentru a le realiza și 4 florini de aur pentru a le auri. Pentru a proteja pictura de efectele nocive ale ploii și soarelui deasupra fiecărui cadran a fost montat câte un mic acoperiș. Întreținerea și armarea prețiosului mecanism a fost inițial încredințată meșterului lăcătuș Erasmus, care primea 6 florini anual, mai târziu, în locul său fiind angajat *Kampanatorul* Andreas, remunerat cu salariu mai mic, de doar 4 florini. În următorii ani, în atribuțiile aceluiași *Kampanator* au intrat manipularea orologiului Bisericii Sf. Maria² și alte îndatoriri la biserică și la școală, pentru acestea primind un salariu anual de 28 de florini, plătit din trezoreria orașului (Nussbächer 1996, 8-10). Pe baza informațiilor anterioare remarcăm faptul că orologiul din Casa Sfatului era un produs mecanic și artistic, executat de meșteri orologieri, lăcătuși, aurari și pictori, ale cărui semnale sonore se făceau auzite la depărtare. Istoricul antementionat consemnează faptul că semnalele acustice se realizau cu ajutorul unei figurine din lemn. Aceasta punea în mișcare un ciocan care lovea clopotul anunțând trecerea orelor.

La 5 iulie 1608 turnul Casei Sfatului a fost lovit de trăsnet, iar incendiul a putut fi stins abia după ce s-a turnat în foc vin, oțet și lapte (Nussbächer 1985, 67-68). Lucrările de refacere au durat câteva săptămâ-

mâni, astfel că la 16 septembrie în turnul zugrăvit a fost așezat un glob. Se pare că trăsnetul a afectat și mecanismul orologiului, de vreme ce în aceeași perioadă s-au efectuat lucrări de reparație, finalizate tot la jumătatea lunii septembrie. Cronicile vremii menționează faptul că paznicul turnului suna din trompetă la fiecare oră, fapt ce a adus construcției numele de „turnul trompetiștilor” (Nussbächer 1985, 67-68). Către sfârșitul secolului al XVII-lea notarul Brașovului, Martin Seewaldt spunea despre ceas că indică orele pe toate cele patru fațete, iar despre turn că devenise astfel una din atracțiile orașului (Nussbächer 1985, 67-68).

Cea mai mare nenorocire care s-a abătut asupra orașului Brașov a fost incendiul din 21 aprilie 1689. Acesta a mistuit sute de clădiri din Cetate și Șchei, iar Casa Sfatului a suferit atunci cea mai mare catastrofă din istoria sa. Turnul clădirii s-a năruit, distrugând orologiul și toate componentele acestuia. Lucrările de renovare au fost de lungă durată și s-au realizat etapizat. În anul 1690 s-a construit un acoperiș provizoriu și s-a turnat un clopot nou pentru bătaia orelor. Confecționat de către meșterul clopotar Heinrich Lampe³ din Hildesheim (Germania), în timpul judeului Simon Drauth, clopotul are formă semisferică și greutate de 800 de kg. Pe suprafața exterioară se află stema Brașovului încadrată de patru inscripții, turnate în relief

sus: „Tempore”

în dreapta: „Simonis Drauth Judicis Primarii”

jos: „Coronae Funditur aere Anno 1690”

în stânga: „Michaelis Filstich Pro-Judicis” (Treiber 1944, 58-59) (foto 2-3).

Tot atunci s-a instalat un mecanism nou, care a costat 200 florini, sumă provenită din amenzi. În studiul său, destinat clopotului orar din turnul Casei Sfatului, inginerul Gustav Treiber relatează că bătaia orelor fixe era realizată prin intermediul unei statuete (Treiber 1944, 58-59). Este vorba despre o figurină din lemn, înaltă de 92 cm, întruchipând un băiat care are brațele mobile (foto 4). Piesa face parte din colecțiile Muzeului Județean de Istorie Brașov (nr. inv. 1208 IM) și prezintă din loc în loc urme de vopsea policromă.

După bătăile care anunțau fiecare oră exactă paznicul orașului ieșea pe galeria exterioară și cânta o melodie din trompetă, fapt ce a atras după sine

¹ Arătătorul din imagine, care corespunde descrierii, face parte din colecțiile Muzeului Județean de Istorie Brașov (nr. inv. 1175 IM), însă în stadiul actual al cercetărilor nu putem afirma că sunt cele indicate de documentele de arhivă.

² Este vorba de Biserica Neagră, care a primit această denuire după ce zidurile sale au fost înnegrite de fum în timpul marelui incendiu din 21 aprilie 1689.

³ Acesta a confecționat în aceeași perioadă două clopote, unul destinat Casei Sfatului și altul Bisericii Negre, vechile clopote fiind distruse de marele incendiu.

Foto 2. Clopotul orar din turnul Casei Sfatului din Braşov.

Foto 3. Clopotul orar (detaliu).

denumirea de *turnul trompetiştilor* (Nussbächer 1985, 67-68). Cronicile vremii relatează (Jekelius 1928, 28) că în anul 1727 s-a renunţat la acest obicei pe motiv că papagalul comandantului militar austriac al oraşului Braşov, generalul Langlet, era enervat de zgomotul produs. Ca urmare, generalul a dispus ca după fiecare oră să se bată timpanul.

Forma pe care o cunoaşte astăzi Casa Sfatului se datorează amplelor lucrări de renovare realizate între anii 1770-1774 (Treiber 1944, 20). Excepţie face acoperişul turnului care avea forma unui bulb de ceapă (foto 5) şi care a rezistat până în anul 1910 când a fost construit în forma actuală (foto 6). În octombrie 1774 meşterul clopotar Johann Wentzel a turnat un clopot pentru bătaia sferturilor de oră⁴ (foto 7), fiind remunerat cu 334 de florini. Punerea în funcţiune a mecanismului a fost realizată în decembrie de către orologierul Matthias Riemer, care confecţionează şi opt arătătoare noi, fiind răsplătit cu 300 de florini (Nussbächer 1996, 15). Cu această ocazie este amintită pentru prima oară existenţa arătătoarelor minutare.

Una dintre atribuţiile paznicului era anunţarea incendiilor, efectuată prin bătăi de clopot, iar pe timp de noapte cu ajutorul unui felinar (Nussbächer 1996, 18). Din relatările istoricului braşovean Gernot Nussbächer reiese că semnalele acustice de incendiu erau diferite pentru fiecare cartier în parte şi formate din succesiuni de bătăi de clopot şi pauze astfel:

⁴ În timpul celui de-al Doilea Război Mondial acesta a fost rechiziţionat şi topit. Ulterior a fost înlocuit cu un clopot în formă de semisferă.

Foto 4. Figurina care acţiona mecanismul de orologiu.

Incendiu în Braşovul Vechi	● — ● — ● — ● — ●
Incendiu în Blumăna	●● — ●● — ●● — ●●
Incendiu în Oraşul de Sus (Şchei)	●●● — ● — ●●●
Incendiu în Cetate	●●●● — ●●●●
Incendiu în Dârste, Stupini, Timişul de Sus, Timişul de Jos, ş.a.	●●●●● — ●●●●●
Incendiu în împrejurimi	●●●●●● — ●●●●●●

În tabelul de mai sus punctul reprezintă bătaia clopotului, iar linia o pauză scurtă. Prin intermediul acestor informaţii constatăm că funcţiile orologiuului public braşovean erau diverse: de măsurare a timpului şi de înştiinţare rapidă a comunităţii în privinţa pericolelor iminente, de izbucnire a incendiilor şi de apropiere a armatelor inamice. Astfel, se pot justifica cheltuielile costisitoare suportate de Magistrat în decursul anilor pentru buna funcţionare a ceasului.

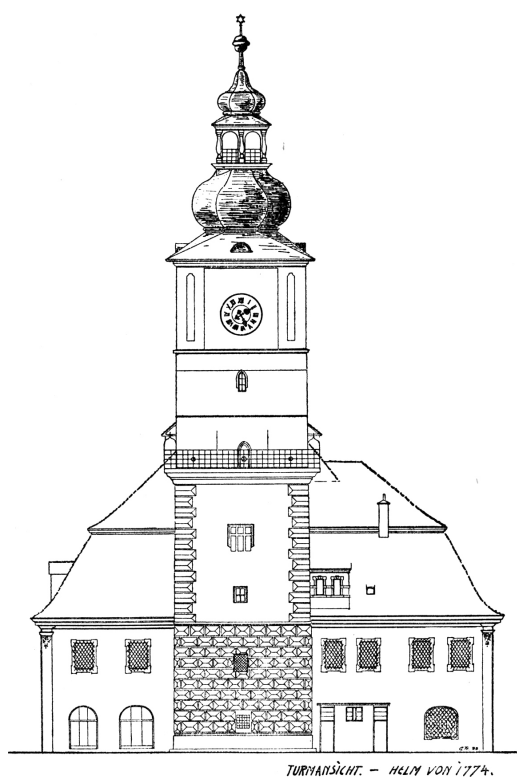

Foto 5. Releveul Casei Sfatului în anul 1774, după Gustav Treiber.

Foto 6. Forma actuală a turnului Casei Sfatului.

Foto 7. Clopotul pentru bătaia sferturilor de oră.

Secolul al XIX-lea a reprezentat în istoria orologeriei așa-numita „vârstă industrială”, perioada în care atelierele ceasornicarilor și-au dezvoltat și perfecționat meșteșugul, făcând pasul către producția de serie. Totodată ceasornicarii, datorită experienței în domeniu, au avut o contribuție deosebită în dezvoltarea aparatelor de precizie. În aceste împrejurări, pe harta industrială europeană, și-au făcut apariția primele fabrici de orologii,

ale căror produse au înlocuit treptat vechile mecanisme manufacturiere. Prin urmare, la mijlocul secolului al XIX-lea, în Transilvania s-au instalat primele orologii de fabrică. Brașovul, aflat într-o perioadă de transformări urbanistice importante, s-a aliniat acestei tendințe, astfel că mecanismele învechite ale Bisericii Negre și Casei Sfatului au fost înlocuite.

În aprilie 1877 Consiliul orașului Brașov a analizat un raport privind repararea turnului și orologiului primăriei, întocmit de comisia abilitată. Aceasta se pronunța în favoarea reparației ceasului (cost 200 fl.) și a încheierii unui contract de întreținere a acestuia pe timp de trei ani (cost 100 fl. anual), ambele lucrări urmând să fie realizate de către meșterul ceasornicar brașovean Jekelius. În privința renovării turnului și a celor patru cadrane ale orologiului comisia solicita ca lucrările necesare să fie finalizate și costurile să fie plătite la o rată de 1028,37 fl. În opoziție cu această cerere, Magistratul orașenesc a susținut achiziționarea unui ceas nou, cel vechi fiind declarat ireparabil, în timp ce renovarea turnului trebuia amânată din cauza constrângerilor bugetare. În ceea ce privește achiziționarea noului

ceas, se citeşte o ofertă a ceasornicarului local *Joseph Both*, în care se stipulează livrarea şi montarea unui nou ceas de la binecunoscuta companie „*Mannhardt*” din *München*. După dezbateri lungi şi detaliate majoritatea covârşitoare a ajuns la concluzia că este nevoie de un nou ceas de la fabrica *Mannhart* din *München* şi că, prin calitatea preţului, de 1370 de fl., se permite în acelaşi timp renovarea turnului primăriei (şi a cadranelor); Magistratului i se dă în sfârşit sarcina de a pune în aplicare aceste decizii (*Kronstädter* 1877). Fabrica „*Johann Mannhardt*”, fondată în anul 1826, de către ceasornicarul, mecanicul şi inventatorul german *Johann Michael Mannhardt* (*Bosl* 1983) era una dintre cele mai renumite firme de orologerie din Europa. Publicaţiile de specialitate susţin faptul că fondatorul acesteia a revoluţionat construcţia de orologii între anii 1826 (ceasul de turn din *Rottach-Egern*) şi 1878 (orologiul catedralei din *Köln*), readucând Germania în poziţia de lider incontestabil în acest domeniu, loc pe care l-a deţinut pentru prima oară în secolul al XVI-lea (*Ackermann* 1990, 21). Conform propriilor cataloage, care prezentau o gamă foarte variată de produse de orologerie, fabrica „*Johann Mannhardt*” era gata să facă faţă oricăror solicitări, precum şi să prezinte gratuit desene, broşuri şi estimări de costuri, să efectueze fiecare comandă în termen de şase săptămâni şi să ofere o garanţie pe termen lung (*Die Johann* f.a.).

Hotărârea Magistratului braşovean a fost pusă în aplicare, astfel că în anul 1877 ceasornicarul *Joseph Both* a instalat în turnul Casei Sfatului un mecanism de orologiu produs la fabrica bavareză „*Johann Mannhardt*”. Cu acest prilej meşterul braşovean a înlăturat inscripţia fabricii germane şi a fixat pe cadrul metalic al mecanismului o plăcuţă din alamă cu firma proprie: *Jos. Both, Uhrmacher in Kronstadt 1877*. Montat pe un şasiu turnat, mecanismul cu seria de fabricaţie „1189” a măsurat timpul braşovean vreme de 133 de ani. În toată această perioadă întreţinerea şi funcţionarea lui a fost asigurată de mai multe persoane, *Roth Wilhelm*, *Erwin Schall* şi *Zoltan Boer* (supliniţi de *Radu Hanke*), identificate pe baza însemnării păstrate pe peretele gheretei din lemn care proteja mecanismul şi a relatărilor domnului inginer *Zoltan Boer*. *Erwin Schall*, localnic din *Rotbav*, în anii `80-`90 s-a ocupat pro bono de întreţinerea orologiului făcând săptămânal naveta la Braşov. Deoarece în acea perioadă mecanismul

nu mai avea pendul şi roată-ancoră, profesori şi studenţi de la Universitatea din Braşov au realizat un dispozitiv electromecanic de emiterie a impulsurilor, care a funcţionat până în anul 2010. În urma retragerii lui *Erwin Schall*, activitatea acestuia a fost preluată de către inginerul pensionar *Zoltan Boer*. Pasionat de ceasuri, dl *Boer*⁵ ne-a mărturisit că începutul colaborării sale cu Muzeul Judeţean de Istorie Braşov s-a realizat în august 1994, în timpul Festivalului internaţional de muzică uşoară „*Cerbul de aur*”, când s-a dorit repunerea în funcţiune a orologiului. În primele două seri de spectacol inginerul *Boer*, ajutat de fiul său, a acţionat manual arătătoarele la fiecare minut pentru ca orologiul, surprins de imaginile transmise de televiziunile prezente la festival, să pară că funcţionează normal. Intervenţiile tehnice efectuate în acele zile au dus la remedierea defecţiunilor şi la funcţionarea mecanică a ceasului, fără a se putea interveni în privinţa semnalelor acustice dispărute din peisajul urban în urmă cu o jumătate de secol. În decursul anilor experienţa acumulată i-a permis lui *Z. Boer* să aducă îmbunătăţiri ansamblului tehnic care deservea orologiul, fără a putea înlocui pendulul şi roata-ancoră, componente dispărute cu ani în urmă. Preocuparea pentru funcţionarea cât mai bună a ceasului s-a transformat în pasiunea de a pătrunde tainele orologeriei şi a mecanicii de precizie. Cea mai mare provocare a fost încercarea de a reface legătura între mecanism şi cele două clopote (orar şi al sferturilor de oră) pentru repunerea în funcţiune a semnalelor sonore. Pentru că lipsa pendulului a zădărnicit toate eforturile depuse în această privinţă, s-a ajuns la concluzia că era nevoie de un alt mecanism. În anul 2009, în urma colaborării dintre *Zoltan Boer* şi *Steffen Schlandt*, organist la Biserica Neagră, este demarată o serie de acţiuni pentru achiziţionarea unui orologiu mecanic. La iniţiativa lui *Steffen Schlandt*⁶, a fost demarat proiectul „*Pentru clopotul nostru!*”, în vederea strângerii de fonduri. În acest sens, în cadrul Festivalului *Musica Co-*

⁵ Aducem mulţumiri domnului *Zoltan Boer* pentru amabilitatea cu care ne-a oferit fotografiile din colecţia personală şi informaţii privind activitatea depusă de domnia sa pentru funcţionarea orologiului din turnul Casei Sfatului, activitate care durează de 24 de ani. La venerabila vârstă de 80 de ani dl inginer urcă de două ori pe săptămână treptele din turn pentru armarea mecanismului „*Mannhardt*”.

⁶ Aducem mulţumiri domnului *Steffen Schlandt* pentru amabilitatea de a ne oferi informaţii privind activitatea depusă de domnia sa în cadrul proiectului „*Pentru clopotul nostru*” şi fotografiile din colecţia personală.

ronensis, ediția 2009, au avut loc două concerte camerale, primul la Casa Sfatului, la 25 noiembrie, următorul la Turnul Alb, la 2 decembrie⁷, organizatori fiind Muzeul Județean de Istorie Brașov și Parohia Evanghelică C.A. Brașov (BZB 2009). În vederea atragerii unor sponsori importanți Steffen Schlandt a lansat un comunicat de presă, în urma căruia firma brașoveană „Velux” a oferit 7000 de lei. La rândul său, inginerul Boer s-a preocupat de identificarea unui mecanism „Mannhardt” funcțional și a început căutările la München, orașul în care a funcționat fabrica de orologii. A descoperit un astfel de mecanism la Viena, însă, odată ajuns în capitala Austriei a constatat că acesta a fost vândut. În martie 2010 a dat un anunț în ziarul brașovean de limbă germană „Karpaterndschau”. Anunțul a fost preluat de „Neue Kronstädter Zeitung” de la München și după câteva zile a fost citit de Francisc Inceze, brașovean stabilit în Germania, în urmă cu câteva decenii. Acesta a luat legătura cu familia Keith, proprietari ai unui muzeu particular de ceasuri în localitatea germană Schwäbisch Hall, care au confirmat faptul că dețin un mecanism „Johann Mannhardt” fabricat în anul 1890. Prin intermediul ziarului „Neue Kronstädter Zeitung” informația a ajuns la Brașov. Mecanismul a fost achiziționat la prețul de 3000 de euro, iar Christa și Klaus Keith s-au oferit ca pe cheltuiala proprie să participe la instalarea acestuia în turnul Casei Sfatului din Brașov.

Este important de menționat faptul că anul 2010 a marcat împlinirea a 775 de ani de atestare documentară a orașului Brașov, prilej cu care, la 28 martie 2010, vechiul clopot din turnul Casei Sfatului a vestit miezul zilei. Spectacolul sonor a fost completat de trei trompeți, îmbrăcați în costume de epocă, care pe galeria turnului au interpretat trei fragmente melodice, reprezentative pentru etniile care locuiesc la Brașov – maghiari, sași și români –, respectiv un semnal maghiar, un fragment din compoziția „Siebenburgen, Land des Segens”, compus de Johann Lukas Hedwig și cunoscut drept imnul sașilor transilvăneni, și altul din opereta „Crai Nou” a lui Ciprian Porumbescu, amintind astfel de paznicul care suna din trompetă în urmă cu trei veacuri. De luni până vi-

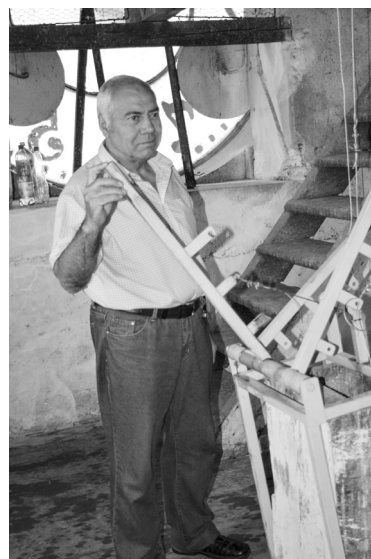

Foto 8. Ion Gheorghe în timpul acționării manetelor.

neri, trompeții au interpretat secvențele muzicale menționate la ora 18.00, iar sâmbăta și duminica, la orele 12.00 și 18.00. Pentru punerea în funcțiune a semnalizărilor acustice s-a recurs la un artificiu. Astfel, în perioada martie - septembrie 2010, două persoane (Gheorghe Ion și Ștefan Clopotaru lucrând în două schimburi), în intervalul orar 7.00-21.00, acționau manual dispozitivul sonor, prin intermediul unor manete metalice situate la nivelul cadranelor (foto 8). Mișcarea era transmisă ciocanelor care băteau în clopotul sferturilor de oră și cel orar, anunțând jumătatea de oră, respectiv ora întregă (Ion 2010).

Etapele privind achiziționarea noului mecanism s-au derulat în intervalul aprilie – august 2010, timp în care s-a apelat la instituții publice și private și la persoane particulare pentru asigurarea sumelor necesare cumpărării, transportului și instalării mecanismului și componentelor acestuia. Din informațiile furnizate de dl Steffen Schlandt consemnăm următoarele: 1570 lei – din concerte, 7000 lei – sponsorizare Firma „Velux”, 8400 lei – contribuția Consiliului Județean Brașov, 750 euro – donații din Germania⁸, la care s-au adăugat donații ale unor persoane particulare, ale companiilor brașovene „Sergamobil” și „Remat” și servicii de logistică și cazare oferite de Biserica Neagră.

⁷ Intrarea la concerte a fost liberă, spectatorii fiind îndemnați ca la sfârșitul reprezentațiilor să-și aducă contribuția prin donații benevole pentru repararea mecanismului de orologiu. Tot cu această ocazie s-a făcut cunoscut numărul contului bancar unde doritorii puteau să facă donații.

⁸ Francisc Inceze a inițiat o colecție în Germania, apelând la colegi de școală și prieteni emigrați din Brașov.

Foto 9. La intrarea în Casa Sfatului. De la stânga la dreapta: Fr. Incze, T. Boer și Z. Boer.

Foto 10. Ridicarea mecanismului în turn.

Foto 11. Z. Boer și St. Schlandt lângă noul mecanism „Mannhardt”.

La 27 august 2010 Zoltan Boer, fiul acestuia Tihamér⁹ și Francisc Incze, echipați cu frânghii, scripeți și curele (foto 9) și asistați de la sol de angajați ai muzeului de istorie, au ridicat în turnul Casei Sfatului piesele de orologiu aduse din Germania (foto 10-11). Asamblarea a fost realizată în perioada 13-15 septembrie de către Klaus Keith, asistat de soția sa Christa, de Z. Boer și de F. Incze (foto 12). Cu această ocazie dl Keith a precizat că mecanismul are trei compartimente: unul pentru mișcarea arătătoarelor, al doilea pentru bătaia sferturilor de oră, iar al treilea pentru bătaia orelor fixe. Inaugurarea oficială a avut loc o lună mai târziu, la 16 octombrie 2010 (BZB 2010), cu prilejul celei de-a opta ediții a Festivalului *Musica Coronensis*. Astfel, mecanismul cu seria „1562”, fabricat de către Johann Mannhardt în anul 1890, a repus în funcțiune orologiul din Piața Sfatului și, prin intermediul acestuia, clopotul orar, de sfârșit de secol XVII, care a anunțat miezul zilei prin 12 bătaii acționate mecanic. Vechiul mecanism, curățat piesă cu piesă de către Z. Boer, face parte din patrimoniul Muzeului Județean de Istorie din Braşov și este expus alături de mica statueta din lemn în sala de la partea Casei Sfatului.

Foto 12. Aspect din timpul instalării mecanismului de orologiu. De la stânga la dreapta: Fr. Incze, Z. Boer, K. Keith, C. Keith.

De-a lungul istoriei sale, orologiul public din turnul Casei Sfatului a cunoscut transformări tehnice importante, începând cu mecanismul orar, de factură gotică, confecționat de meșterul breslaș Georgius, continuând cu modelul baroc cu minutar și apoi cu cele realizate de Johann Mannhardt în era industrială a sfârșitului de secol XIX. Pus în mișcare de roți dințate și greutăți, de transmisii și scripeți, de clopote și ciocane, ceasul public cu acționare mecanică din Piața Sfatului este o prezență permanentă a cotidianului citadin brașovean al ultimelor cinci veacuri.

⁹ Tihamér Boer a asigurat transportul mecanismului de orologiu și a componentelor acestuia din Germania la Braşov.

Bibliografie

- Ackermann 1990:** W. Ackermann, Der Turmuhrenbau Johann Mannhardts (1798-1878) im 19. Jahrhundert. Alte Uhren und moderne Zeitmessung 3, 1990.
- Bell 1950:** A.E. Bell, Christian Huygens and the Development of Science in the Seventeenth Century (London 1950).
- Bosl 1983:** K. Bosl, Bosls bayerische Biographie: 8000 Persönlichkeiten aus 15 Jahrhunderten (Regensburg 1983).
- BZB 2009:** Bună ziua Brașov, 4366, ediție on-line, 2009 (Brașov 2009).
- BZB 2010:** Bună ziua Brașov, 4604, ediție on-line, 2010 (Brașov 2010).
- Die Johann f.a.:** Die Johann Mannhardt'sche Thurmuhren Fabrik, f.a. (München f.a.)
- Ion 2010:** Gh. Ion, Raport de activitate pe luna aprilie.
- Jekelius 1928:** Tartler Thomas, Collectaneen über Kronstadt und Burzenland, Bd. I (Kronstadt 1741), 173 apud E. Jekelius, Kronstadt und seine Stadtteile. In: Das Burzenland, Bd. III (Kronstadt 1928).
- Nussbächer 1985:** G. Nussbächer, Aus der Geschichte des alten Kronstädter Rathauses. In: Aus Urkunden und Chroniken (Bukarest 1985), 67-68.
- Nussbächer 1987:** G. Nussbächer, Din cronici și hrisoave (București 1987).
- Nussbächer 1996:** G. Nussbächer, Das Kronstädter Rathaus (Kronstadt 1996).
- Treiber 1944:** G. Treiber, Die Stundenglocke am Rathauerturm in Kronstadt. In: Mitteilungen des Burzenländer Museums, Heft 1-4 (Kronstadt 1944).
- Kronstädter 1877:** Kronstädter Zeitung 58, 1877.

Clock on the Tower of the Council House in Brașov: Pages of history

Keywords: Brașov, the Council House, tower, clock, Mannhardt.

Abstract: People have always been fascinated by time, and for its measurement natural rhythms (cycle of seasons, movement of stars) were first used, and then various devices with which help they organized their economic, social and religious life. In the Middle Ages the towers of the cathedrals and city halls were equipped with intricate mechanisms that could measure day and night, but not without errors for a 24-hour period. City clocks meant a lot in the life of society, becoming the subject of local mythology, and the buildings on which they were located became emblematic monuments.

The clock installed on the tower of the Brașov Council House in the early 16th century was equipped with four dials located on the four sides of the tower. The bell had been setting in motion with the help of a wooden figurine. In the 18th century there was installed a bell sounding every quarter of an hour. In 1877, the city council acquired the mechanism produced at the Johann Mannhardt's factory in Munich, which functioned until 2010, and then was replaced by another one, manufactured in 1890 by the same manufacturer.

List of illustrations:

Photo 1. The arrow of the clock from the collection of the County Historical Museum of Brașov.

Photo 2. The bell of the clock from the tower of the Council House in Brașov.

Photo 3. The bell of the tower clock (detail).

Photo 4. The figurine actuating the clock mechanism.

Photo 5. The Council House drawing made in 1774 by Gustav Treiber.

Photo 6. Modern view of the tower of the Council House.

Photo 7. The bell sounding every quarter of an hour.

Photo 8. Ion Gheorghe during the action of the levers.

Photo 9. At the entrance to the Council House. From left to right: Fr. Incze, T. Boer și Z. Boer.

Photo 10. Raising the mechanism on the tower.

Photo 11. Z. Boer and S. Schlandt near the new "Mannhardt" mechanism.

Photo 12. During the installation of the clock mechanism. From left to right: Fr. Incze, Z. Boer, K. Keith, C. Keith.

Часы на башне Дома Совета в Брашове: Страницы истории

Ключевые слова: Брашов, Дом Совета, башня, Часы, Маннхардт.

Резюме: Люди всегда были очарованы временем, и для его измерения сначала использовали природные ритмы (цикл сезонов, движение звезд), а затем различные устройства, с помощью которых организовали свою экономическую, социальную и религиозную жизнь. В средние века башни соборов и мэрий были ос-

нащены сложными механизмами, которые могли измерять день и ночь, но не без погрешностей в течение 24-часового периода. Городские часы много значили в жизни общества, становясь объектом местной мифологии, а здания, на которых они размещались, обретали символическое значение.

Часы, установленные в Брашове на башне Дома Совета в начале XVI века, были оснащены четырьмя циферблатами, расположенными на четырех сторонах башни. Колокол приводился в движение с помощью деревянной фигуры. В XVIII веке в башне был установлен колокол, отбивающий четверти часа. В 1877 году городской совет приобрел механизм, произведенный на фабрике Иоганна Маннхардта в Мюнхене, который функционировал до 2010 года, а затем был заменен другим, изготовленным в 1890 году тем же производителем.

Список иллюстраций:

Фото 1. Стрелка часов из собрания уездного исторического музея Брашова.

Фото 2. Колокол часов из башни Дома Совета в Брашове.

Фото 3. Колокол башенных часов (деталь).

Фото 4. Фигурка, приводящая в действие механизм часов.

Фото 5. Чертеж Дома Совета, выполненный в 1774 году Густавом Трейбе.

Фото 6. Современный вид башни Дома Совета.

Фото 7. Колокол, отбивающий четверти часа.

Фото 8. Ион Георге во время работы рычагов механизма часов.

Фото 9. У входа в Дом Совета. Слева направо: Ф. Инце, Т. Боер и З. Боер.

Фото 10. Подъем механизма в башню.

Фото 11. З. Боер и С. Шландт возле нового механизма «Маннхардт».

Фото 12. Во время установки часового механизма. Слева направо: Ф. Инце, З. Боер, К. Кейт, С. Кейт.

05.04.2018

Cristina Tănase, Muzeul Judeţean de Istorie Braşov, Piaţa Sfatului, nr. 30, Braşov, România,
e-mail: tanasecristina67@gmail.com